

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหา

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่า ครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานครที่มีจำนวนปีที่ทำการสอน และเพศต่างกัน จะมีทัศนคติต่ออาชีพครูต่างกันหรือไม่ มีอะไรบ้างที่เป็นมูลเหตุของใจในการประกอบอาชีพครู และเมื่อครูมีจำนวนปีที่ทำการสอนมากขึ้นจะมีทัศนคติต่ออาชีพครูเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ มีแนวโน้มเป็นไปอย่างไร

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นหัวใจในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษาถือเป็นรากฐานเบื้องต้นที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งรับผิดชอบในการให้การศึกษาแก่เยาวชนของชาติที่สำคัญที่สุด รัฐบาลทุกสมัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาในระดับนี้ จึงพยายามที่จะปรับปรุงการศึกษาในระดับนี้ให้ได้มาตรฐานและมีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น เห็นได้จากการที่รัฐบาลปัจจุบันได้ยกฐานะการศึกษาประชาบาลเดิมขึ้นเป็นกรมในกระทรวงศึกษาธิการ และบริหารงานในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ¹ เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสนองความต้องการของท้องถิ่น อย่างไรก็ตามเท่าที่ผ่านมามการศึกษาในระดับนี้ล้มเหลวมาโดยตลอด จากสถิติ

¹ลีปนนท์ เกตุทัต, "ค.ร.ม.อนุมัติตั้งการศึกษาประชาบาลเป็นกรมในกระทรวงศึกษาธิการ," ข่าวครูสภา, 6 (พฤษภาคม 2523), หน้า 1.

ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2518 มีนักเรียนระดับประถมศึกษาทั้งหมด 5,138,800 คน และมีเด็กตกซ้ำชั้นถึง 975,182 คน ซึ่งรัฐบาลต้องเสียเงินงบประมาณในส่วน of นักเรียนที่ตกซ้ำชั้นไปถึง 634,843,482 บาทต่อปี¹ และจากการสำรวจในปีการศึกษา 2521 มีนักเรียนประถมศึกษาทั้งหมด 7,302,491 คน และมีนักเรียนตกซ้ำชั้นถึง 1,029,400 คน โดยไม่รวมเด็กประถมศึกษาในโรงเรียนราษฎร์² รัฐบาลต้องสูญเสียงบประมาณเพราะนักเรียนซึ่งตกซ้ำชั้นในแต่ละปีเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 670 ล้านบาท นับว่าเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาอย่างยิ่ง ส่วนเด็กนักเรียนที่จบการศึกษาภาคบังคับไปแล้วก็ยังไม่สามารถอ่าน เขียนหนังสือได้แตกฉานเท่าที่ควร การเรียนการสอนในระดับนี้จึงถูกโจมตีอย่างหนัก โดยเฉพาะการศึกษาในเมืองหลวงของกรุงเทพมหานครเอง ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนในกรุงเทพฯ หรือแม้แต่บุตรหลานของครูที่สอนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (ก.ท.ม.) เองก็ตาม ก็ยังไม่เชื่อถือและศรัทธาในการสอนของครูสังกัด ก.ท.ม. จึงไม่นิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาของ ก.ท.ม. ทั้ง ๆ ที่การศึกษาในระดับนี้ของ ก.ท.ม. เป็นการจัดให้เปล่าทั้งค่าเล่าเรียนและอุปกรณ์การเรียน ครูสังกัด ก.ท.ม. เองก็ถูกโจมตีว่าสอนไม่เต็มความสามารถ ไม่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ทำให้คุณภาพของการศึกษาระดับนี้มีคุณภาพต่ำ จากสถิติปีการศึกษา 2521 โรงเรียนสังกัด ก.ท.ม. มีอัตราการตกซ้ำชั้นถึง 15.83 % รองจากโรงเรียนในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดที่มีนักเรียนตกซ้ำชั้น 16.51 % ซึ่งโรงเรียน ก.ท.ม. มีเด็กนักเรียน^{นักเรียน}รวม 215,849 คน และจะมีเด็กตกซ้ำชั้นถึง 34,169 คน³ จากความล้มเหลวในการจัดการศึกษาของ ก.ท.ม. ทางผู้บริหาร

¹คำริ บุญชู, "ปัญหาเด็กนักเรียนตกซ้ำชั้นในโรงเรียนประชาบาล," วิทยาสาร ปีที่ 28, 24 (15 ธันวาคม 2520), หน้า 25.

²มนตรี มีลาโย, "สถิติ : ด้านการประถมศึกษา," วารสารการศึกษาแห่งชาติ ปีที่ 4, 3 (กุมภาพันธ์ - มีนาคม, 2523), หน้า 65 - 71.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า

น่าจะมองการทำงานของครูเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญเสียก่อน เพราะครูเป็นองค์ประกอบหลักของการศึกษาที่ขาดไม่ได้ และครูเป็นผู้ดำเนินการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายคือการสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์¹ (Making of Person) เพื่อแก้ไขประสิทธิภาพการทำงานของครู สิ่งที่น่าจะศึกษาคือ ทักษะคติของครูต่ออาชีพครู เพราะทัศนคตินี้ถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะผลักดันให้บุคคลทำงานได้สำเร็จ แม้ว่าบุคคลจะมีความรู้ดีสักเพียงใด แต่ถ้ามมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพนั้นๆ แล้ว ก็ย่อมจะทำหน้าที่ของตนได้ไม่ดีเท่ากับบุคคลที่มีความสามารถเท่ากัน แต่มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำนั้นๆ เพราะระดับความมุ่งมั่นทำดี และความตั้งใจในการทำงานขึ้นอยู่กับทัศนคติ เนื่องจากทัศนคติสามารถเสริมสร้างหรือหักล้างแรงขับ (Drive) แรงจูงใจ (Motive) ในการปฏิบัติงานของบุคคลได้² ออลพอร์ต³ (Allport) กล่าวว่าทัศนคติเป็นความพร้อมของจิตใจและประสาท ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากได้รับประสบการณ์ที่มีผลโดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งต่าง ๆ และสภาพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น ทัศนคติจะแสดงออกทางพฤติกรรมสองลักษณะคือ ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) เป็นการตอบสนองในลักษณะพึงพอใจ อยากปฏิบัติและอยากเข้าใกล้สิ่งนั้น ทัศนคติทางลบ (Negative Attitude) เป็นการตอบสนองในลักษณะไม่พึงพอใจ เบื่อหน่าย อยากหนีไปให้ไกลจากสิ่งนั้น⁴ ในการเรียนการสอน ทักษะคติของครู

¹ไพฑูริย์ สินดารัตน์, ปรัชญาการศึกษาเบื้องต้น. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 12 - 22.

²Ernest R. Hilgard, Introduction to Psychology: 2nd ed (New York: Horcourt Brance and World Inc, 1962), p. 564.

³Gardner Lindzey and Elliot Aronson, The Handbook of Social Psychology. 3rd, ed. (New York: Addison Wesley Publishing, 1969), p.p. 271 - 272.

⁴Theoder M. Newcomb, Social Psychology, (New York: Dryden, 1954), p. 128.

ก็ย่อมมีผลต่อการสอนของครูทั้งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนโดยตรง
 ทักษะของครูจึงมีผลต่อการสอน การเรียน และตัวนักเรียนด้วย ถ้าครูผู้สอนมีทัศนคติ
 ที่ดีต่ออาชีพของตนแล้ว ก็จะมองการสอนเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และเอาใจใส่ในการปฏิบัติ
 หน้าที่ของตนอย่างเต็มความสามารถ มีความภาคภูมิใจและมีความสุขใจในการเป็นครู
 แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าครูมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีพของตนแล้ว ก็จะมองการสอนเป็น
 งานที่น่าเบื่อหน่าย การปฏิบัติหน้าที่ก็ไม่เต็มที่ และไม่มีความสุขใจในการเป็นครู ทักษะ
 ของครูจึงมีผลต่อพฤติกรรมการสอนของครู และต่อการเรียนของนักเรียนอีกด้วย¹ อาจ
 กล่าวได้ว่าทัศนคติเป็นคุณลักษณะหนึ่งของบุคลิกภาพ ที่สามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงได้
 และเป็นแรงจูงใจที่กำหนดทิศทางของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทัศนคติ
 จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญที่ช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการปฏิบัติ
 งานได้ ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้ที่บุคคลได้รับในสังคม (Social
 Learning) และทัศนคตินั้นเปลี่ยนแปลงได้ การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ เฟสติงเจอร์²
 (Festinger) กล่าวว่า การรับรู้สองอย่างในเรื่องเดียวกันขัดแย้งกัน จะเกิดความ
 ตึงเครียดที่จะกำจัดความขัดแย้งให้หมดไป ซึ่งสามารถทำได้โดยการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
 ต่างไปจากเดิมได้ กล่าวได้ว่าการเรียนรู้และประสบการณ์มีความสำคัญต่อทัศนคติมาก
 อาจทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปในด้านความคิด ความเข้าใจ และอารมณ์ ทำให้พฤติกรรม
 ของบุคคลนั้นเปลี่ยนไป³ อเบลสันและโรเซนเบอร์ค⁴ (Abelson and Resenburg)

¹S.P. Ahluwalia, Manual of Teacher Inventory (Baranasi, Banaras: Hindu University, 1974) p. 1.

²Charles A. Kiesler, Bary E.collins and Norman Miller, Attitude Change (John Willey and Sons, Inc, 1968), p.p. 191 - 211.

³Harry. C. Triandis, Attitude and Attitude Change: (New York: John Willey and Sons, Inc, 1971), p. 143.

⁴R. Abelson and M.J.Rosenburg, "Symbolic Psychological: a Model of Attitudinal Cognition," Behavioral Science. 3(1958), p.p. 1 - 13.

กล่าวว่า ถ้าบุคคลมีความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีต่อสิ่งใด เขาก็จะมีความคิด ความเข้าใจในลักษณะดังกล่าว ถ้าได้รับข้อมูลใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ ก็จะทำให้ความคิดความเข้าใจนั้นเปลี่ยนไป ฮอฟแลนด์ เจนิส และเคลลี¹ (Hovland, Janis and Kelly) กล่าวว่าถึงประสบการณ์ที่มีผลต่อทัศนคติเรียกว่าทฤษฎีการเสริมแรง (Reinforcement theory) มีใจความว่า ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ และทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อบุคคลเปลี่ยนความคิดเห็น (opinion) ประสบการณ์และการเรียนรู้ทำให้บุคคลได้ความคิดเห็นใหม่ ๆ อันมีลักษณะเป็นการเสริมแรงที่พอใจ และไม่พอใจ กล่าวได้ว่าทัศนคติเกิดและเปลี่ยนแปลงได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่บุคคลได้รับ และเมื่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ย่อมมีผลทำให้ทัศนคติของบุคคลเปลี่ยนแปลงและหันเหไปตามสภาพของสังคมได้ การศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติ และแนวโน้มในการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติของครูต่ออาชีพครู จึงมีความสำคัญเพื่อช่วยให้ทราบว่าจำนวนปีที่ครูทำการสอนที่มากขึ้น จะสามารถพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทัศนคติของครูประเภทศึกษาของกรุงเทพมหานคร ไปในแนวทางที่พึงประสงค์หรือไม่ และมีอะไรเป็นมูลเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพครู เพื่อเป็นแนวทางในการ เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู ของครูประเภทศึกษาของกรุงเทพมหานคร อันจะช่วยให้การทำงานของครูมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น และจะมีผลดีต่อการศึกษานักเรียนของชาติอีกด้วย

เอกสารงานวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

"ทัศนคติ" (Attitude) เป็นคำที่มีลักษณะเป็นนามธรรมเช่นเดียวกับคำว่า "ความวิตกกังวล" หรือ "I, Q" ซึ่งเป็นลักษณะภาวะเชิงสันนิษฐาน (Hypothetical-

¹ Chester A. Insko, "Hovland, Janis and Kelley's Reinforcement Theory," Theory of Attitude Change (New York: Meredith Publishing, 1967), p.p. 12 - 13.

Constructs) ทางจิตวิทยา เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะวัดหรือสังเกตได้โดยตรง นักจิตวิทยา จึงใช้วิธีการทางอ้อมคือการสังเกตพฤติกรรมภายนอกบางอย่างของบุคคลที่แสดงออก เช่น การ ตัดสินใจ การเลือกซื้อของ เป็นต้น แล้วสรุปอ้างอิง (Infer) ถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อ สิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ ทัศนคติเป็นมโนทัศน์ (concept) หนึ่งที่ได้รับ ความสนใจศึกษาจากนัก- จิตวิทยาสังคมมากตั้งแต่เริ่มมีสาขาจิตวิทยาสังคมขึ้น นับว่าทัศนคติเป็นหัวข้อที่เป็นหัวใจ ของจิตวิทยาสังคม¹ และเป็นคำที่ใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุดกว่าคำใด ๆ ในสาขาวิชา ใด ๆ ทางสังคมศาสตร์²

ความหมายของทัศนคติ

คำว่า "ทัศนคติ" มีความหมายตรงกับภาษาอังกฤษว่า "Attitude" ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า "Aptus" แปลว่า "โน้มเอียง, เหมาะสม, ท่าที" ความหมายของทัศนคติ (Attitude) จึงหมายถึง ท่าทีที่บุคคลแสดงออกซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึง สภาพจิตใจภายใน³ คำว่าทัศนคติ (Attitude) ออสแคมป์⁴ (Oskamp) กล่าวถึงว่า ความหมายดั้งเดิมหมายถึงท่าทางของคน (A person's Bodily Position or -

¹ Gordon W. Allport, "Attitude," In C. Murchison (Ed.) A Handbook of Social Psychology. (Norchester, Mass: Clark University Press, 1935), p. 810.

² L. Berkowitz, "Social Norms, feeling and factor affecting helping Behavior and Altruism." Advance in Experimental Social Psychology Vol 6 (New York: Academic Press, 1972).

³ David B. Guralnik, Webster's NewWorld Dictionary of the American Language. (New York: 1959), p. 72, p. 95.

⁴ S. Oskamp, Attitudes and Opinions (Englewood Cliffs, N.J., Prentice Hall, 1977).

posture) และบางครั้งก็ยังมีการใช้คำนี้ในความหมายนี้ แต่ในทางจิตวิทยาสังคมปัจจุบัน มักจะใช้คำนี้ในความหมายที่ว่า เป็นความโน้มเอียงของจิตใจคน (posture of mind) มากกว่าทางกาย

อลลพอร์ท¹ (Allport) กล่าวถึงทัศนคติว่า หมายถึงสภาวะความพร้อม ทางด้านจิตหรือประสาท ซึ่งเกิดจากประสบการณ์ สภาวะความพร้อมนี้เป็นแรงที่จะกำหนด ทิศทางของปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งของหรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

ลินด์เซย์² (Lindzey) กล่าวว่านักจิตวิทยาสมัยก่อนได้ให้ความหมายของ ทัศนคติไว้ 2 อย่างคือหมายถึงท่าที่ที่แสดงออกทางจิต และท่าที่ที่แสดงออกทางกาย แต่ ในระยะต่อมาความหมายดังกล่าวได้เปลี่ยนไป มีความหมายถึงสภาวะความพร้อมทางประสาท และจิตใจ ซึ่งแสดงออกมาทางร่างกายและจิตใจ

นิวคอมบ³ (Newcomb) กล่าวว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่มียู่เฉพาะบุคคลนั้น ๆ ซึ่ง ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมที่เขาได้รับ อันจะแสดงออกมาทางพฤติกรรมได้ 2 ลักษณะคือ ทัศนคติ ทางบวก (Positive Attitude) และทัศนคติทางลบ (Negative Attitude)

เกรทและครูธฟิลด์⁴ (Kreth and Cruthfield) กล่าวว่าทัศนคติเป็นผลรวม

¹G.W. Allport, "Attitude," In: Murchison (Ed), The Handbook of Social Psychology, p. 810.

²Gardner Lindzey, Handbook of Social Psychology (Cambridge: Addison Wesler Publishing, 1956), p. 45.

³T.M. Newcomb, Social Psychology, p.221.

⁴D. Kreth and R.S Cruthfield, Theory and Problem in Social Psychology. (New York: McGraw, 1948), p. 152.

ของกระบวนการที่ก่อให้เกิดสภาพการรู้อารมณ์ การยอมรับ และด้านความถึความเข้าใจ (Cognitive) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ของบุคคล

โรเคช¹ (Rokeach) กล่าวว่า ทศนคติเป็นการผสมผสาน หรือจัดระเบียบของความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใด ๆ สถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ

แคทซ์² (Katz) กล่าวว่า ทศนคติหมายถึงส่วนประกอบ 2 ส่วนคือ ความรู้สึกในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ และความรู้หรือความเชื่อ ซึ่งอธิบายถึงลักษณะตลอดจนความสัมพันธ์ของสิ่งหนึ่ง ๆ ที่มีต่อสิ่งอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายของทศนคติไว้อีกมาก เนื่องจากความหมายของทศนคติ (Attitude) ยังไม่เป็นที่ยอมรับตรงกันในกลุ่มนักจิตวิทยาหรือกลุ่มผู้ที่ทำการศึกษาเรื่องนี้ ดังนั้นในแต่ละกลุ่มจึงได้ให้ความหมายแตกต่างกันไปตามความเชื่อของตนเอง เนื่องจากทศนคติเป็นมโนทัศน์ทางจิตวิทยาสังคมที่มีผู้สนใจศึกษากันมาก จึงมีนิยามของทศนคติแตกต่างกันมากกว่ามโนทัศน์ใด ๆ ซึ่งจากการศึกษาของแมคควายร์³ (Mc Guire)

¹Milton Rokeach, Beliefs Attitude and Voluer (Sanfrancisco: Josey - Bass Inc, Publisher, 1970), p. 112.

²D. Katz, "The Functional Approach to the Study of Attitudes," Public Qunterley, 24 (1960), p. 343.

³W.J. McGuire, "The Nature of Attitude and Attitude change," "In G. Lindzey and E. Aronson (Eds), Handbook of Social Psychology 3, 2nd, ed (Reading, Mass: Addison - Wesley, 1969), p.p. 1 - 61.

พบว่ามีนโยบายของทัศนคติมากกว่า 100 นโยบาย จนปัจจุบันก็ยังไม่เป็นที่ตกลงกันแน่นอนว่า นิยามใดเป็นนิยามที่รัดกุม ถูกต้องที่สุดที่สมควรใช้กัน อย่างไรก็ตามในนิยามต่าง ๆ กัน ของทัศนคติ ก็มีลักษณะที่สำคัญหลายประการที่ร่วมกันอยู่ คือ

1. ทัศนคติมีที่หมาย (Attitude Object) ได้แก่ สิ่งของ บุคคล สถานที่ แนวคิด สถานการณ์ ต่าง ๆ เป็นต้น
2. มีการระบุในแง่ดี - ไม่ดี (Evaluation Aspect) ทางด้านใดด้านหนึ่งต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นที่หมาย
3. มีลักษณะค่อนข้างจะคงทน (Relatively Enduring) ทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดนั้นไม่ถาวรแต่ลักษณะของความคงทนเป็นที่ยอมรับกันคือจะสามารถคงอยู่ได้นานพอสมควร จนกว่าจะมีสิ่งใด ๆ มากกระตุ้นให้ทัศนคตินั้นเปลี่ยนไป
4. ความพร้อมในการตอบสนอง (Readiness for Response) คือบุคคลจะมีความพร้อมในการตอบสนองต่อที่หมายของทัศนคติตามความรู้สึกที่เขามีต่อที่หมายนั้น ๆ

จากลักษณะร่วมของทัศนคติดังกล่าว และจากการศึกษานิยามของทัศนคติ พอจะสรุปความหมายของทัศนคติได้ว่า "ทัศนคติหมายถึงระบบของการจัดรูปแบบประสบการณ์ และพฤติกรรมของบุคคลที่ค่อนข้างจะคงที่ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์เฉพาะหนึ่งๆ"

องค์ประกอบของทัศนคติ

จากคำจำกัดความของทัศนคติดังกล่าว พอจะแยกองค์ประกอบของทัศนคติ ออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา หรือการรู้การเข้าใจ (Cognitive Component) ได้แก่ ความคิด (Idea) ความเชื่อ (Belief) ของบุคคลที่มีต่อที่หมายของทัศนคติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดประเภทของประสบการณ์ของการรู้การเข้าใจที่สัมพันธ์กัน ซึ่งความคิดความเชื่อนี้จะอยู่ในรูปใดรูปหนึ่งของบุคคลแต่ละบุคคลแตกต่างกัน
2. องค์ประกอบด้านท่าทีความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component)

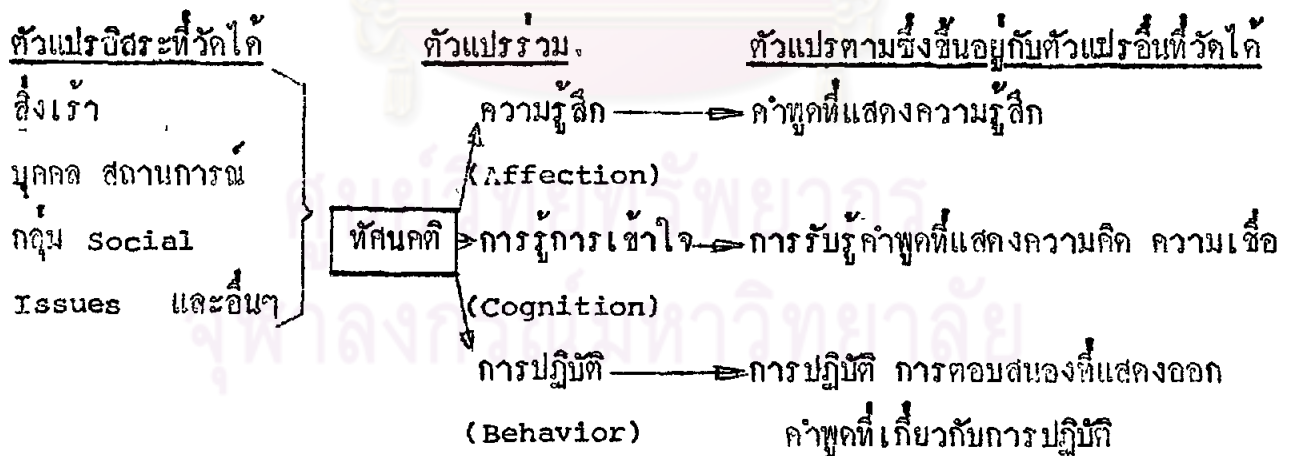
ได้แก่ความรู้สึกและอารมณ์ต่าง ๆ ที่เป็นตัวเร้าหรือเกิดขึ้นร่วมกับองค์ประกอบด้านการรู้ การเข้าใจ ในขณะที่คิดถึงที่หมายหนึ่ง ๆ ของทัศนคติอีกต่อหนึ่งนั่นเอง ความรู้สึกหรือ อารมณ์นี้มีทั้งด้านบวก (Positive) และลบ (Negative)

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ (Behavioral Component)

ได้แก่พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก เป็นแนวโน้มโดยส่วนรวมที่บุคคลจะตอบสนองต่อที่หมาย ของทัศนคติอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไม่ได้เฉพาะเจาะจงลงไปว่าที่หมายเช่นนี้หรือสถานการณ์ เฉพาะใด ๆ บุคคลจะมีพฤติกรรมตอบสนองที่คงที่แน่นอน

การจัดแบ่งองค์ประกอบของทัศนคติออกเป็น 3 ส่วนเช่นนี้ เป็นแนวคิดที่เพาลโต (Palto) ได้ถ่ายทอดไว้ในรูปของ ความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม (Cognition - Affection and Conation) ซึ่งองค์ประกอบของทัศนคติทั้ง 3 นี้ ต่างก็มีผลซึ่งกันและ กัน และในสภาพการณ์ทั่ว ๆ ไป องค์ประกอบทั้ง 3 นี้จะมีความสัมพันธ์กันมาก จนบางครั้ง แยกออกจากกันอย่างเด็ดขาดไม่ได้

แบบภูมิที่ 1 แสดงองค์ประกอบของทัศนคติ¹

¹ Harry C Triandis, Attitude and Attitude Change, p. 3.

ทัศนคติและพฤติกรรมที่แสดงออก

ปกติแล้วจะสามารถวินิจฉัยและสรุป(transfer)ได้ว่าบุคคลหนึ่ง ๆ มีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างไร ได้จากความรู้สึกที่เขามีต่อสิ่งนั้น และจากคำพูดที่เขาพูดถึงสิ่งนั้น จะปฏิบัติต่อสิ่งนั้น แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่บุคคลนั้นปฏิบัติจริง ๆ จะตรงกับที่ที่เขารู้เข้าใจ รู้สึก และ คิดว่าจะปฏิบัติ หรือไม่นั้นไม่อาจบ่งได้แน่นอน เพราะการที่บุคคลมีทัศนคติ (ความเชื่อ และอารมณ์) ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด บุคคลนั้นอาจมีพฤติกรรมตรงข้ามกับทัศนคติจริงๆ ของเขาก็ได้ อันเป็นลักษณะของการไม่สัมพันธ์กันของทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งมีผู้ศึกษาและได้ผลสนับสนุนเช่น โครเรย์¹ (Corey), ลามีเออร์² (Lapierre) และคัตเนอร์และคณะ³ (Kutner and others) จากความไม่ลงรอยกันของทัศนคติและพฤติกรรมนั้นยังสรุปไม่ได้ว่าทัศนคติไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม เพราะพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลไม่ได้เกิดจากทัศนคติแต่เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากองค์ประกอบหลาย ๆ อย่างอื่น ๆ อีกนอกเหนือจากทัศนคติของบุคคลนั้น ไทรแอนดิส⁴ (Triandis) สรุปว่าพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลเป็นผลมาจากทัศนคติ (Attitude) บรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) นิสัย (Habit) และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการทำพฤติกรรมนั้น ๆ (Expectencies About -

¹S.M.Corey, "Professed Attitude and Actual Behavior," Journal of Educational Psychology, 28(1937), p.p. 271 - 280.

²R.T. Lapierre, "Attitude VS. Actions," Social Forces 13(1934), p.p. 230 - 237.

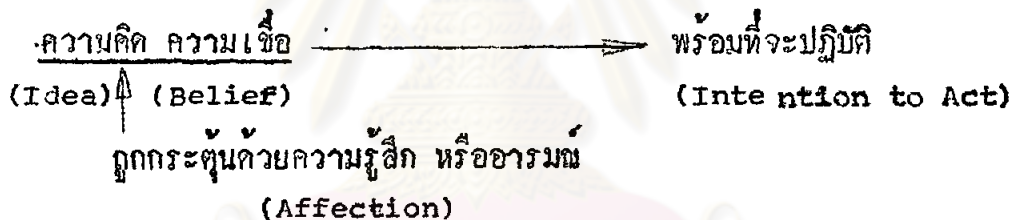
³B.Kutner, C.Williams and R.R Yarrow, "verbal Attitude and Overt Behavior involving Racial Prejudice," Journal of Abnormal and Social Psychology, 47 (1952), p.p. 649 - 652,

⁴Harry C. Triandis, Attitude and Attitude Change, p. 16.

Reinforcement) ซุกการ์¹ (sugar) ได้ศึกษาพบว่าทัศนคติอย่างเดียวไม่สามารถจะทำนายพฤติกรรมการปฏิบัติได้ต้องพิจารณาพร้อมกับองค์ประกอบอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับอีก แต่อย่างไรก็ดีทัศนคติของบุคคลเป็นส่วนที่มีผลทำให้เกิดการปฏิบัติของบุคคล (Agenda for Action) หรือกล่าวได้ว่ามีส่วนประกอบทางด้านพฤติกรรมของบุคคล (Behavioral Component) นั้นเอง เพราะว่าความเชื่อทุกอย่างที่รวมตัวกันเข้าเป็นทัศนคตินั้น ไม่ว่าจะมีความเชื่อด้านการอธิบาย การประเมินค่า หรือการสนับสนุน จะเป็นตัวแทนของความพร้อมในการที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยมีข้อแม้ว่าการที่จะกระทำนี้จะต้องถูกเร้าอย่างเหมาะสมก่อน² จากความคิดนี้พอจะสรุปเป็นความสัมพันธ์ของทัศนคติและการปฏิบัติได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 2³ แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของทัศนคติ

¹J. Sugar, "An Analysis of the Relationship of Attitude and Behavior," N.S.F Under Graduate Research Participation Final Report, (Illinois University: University press, 1967)

²M. Rokeach and P. Kliejunas, "Behavior as a function of Attitude toward Object and Attitude toward Situation," Journal of Personality and Social Psychology. 22(1972), p.p. 194 - 201.

³V. Kothadapani, A Psychological Approach to Prediction of Contraceptive Behavior (North California: Chapell Hill, Colifornia Popalation Center, 1971), p. 9.

พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก เป็นผลของทัศนคติ 2 ชนิดคือ ทัศนคติที่มีต่อสิ่ง ที่เกี่ยวข้องกับกรปฏิบัติ นั้น ๆ โดยตรง (object) และทัศนคติที่มีต่อสถานการณ์ที่แวดล้อม (situation)ว่าจะสามารถปฏิบัติได้จริงในสภาพนั้น ๆ หรือไม่ ที่จริงแล้วทัศนคติเป็น ส่วนหนึ่งที่จะทำนายพฤติกรรมของบุคคล แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวเพราะ ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมอยู่อีกได้แก่ บรรทัดฐานของสังคม นิสัย และสิ่งที่คาดหวังจากการปฏิบัติ และขณะ เดียวกัน พฤติกรรมของบุคคลก็เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดทัศนคติใหม่ในบุคคล ได้เช่นกัน

๑ การเกิดทัศนคติ (Attitude Formation)

การเกิดทัศนคติโดยทั่วไป

ทัศนคติ (Attitude) เป็นสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเกิดจากประสบการณ์ และการเรียนรู้ในสังคม (social learning) ซึ่งขั้นตอนหรือกระบวนการเรียนรู้เมื่อ เกิดทัศนคติมีความแตกต่างกัน แล้วแต่ลักษณะของทัศนคติของแต่ละบุคคลและสิ่งแวดล้อม ที่ต่างกันไป โดยทั่วไปแล้วทัศนคติมักจะไม่เกิดขึ้นเพียงทัศนคติเดียว แต่มักจะเกิดไปพร้อมๆ กันหลายทัศนคติในเวลาหนึ่ง ๆ กรณีที่ทัศนคติ 2 อย่างเกิดขึ้นในเวลาเดียวกัน และผลักกัน ใ้บุคคลมีพฤติกรรมไปในทิศทางต่างกัน และป็นน้ำหนักพอ ๆ กัน จะก่อให้เกิดความขัดแย้ง ขึ้นในใจ (conflict) หรือเป็นภาวะไม่สมดุลย์ อาจทำให้ทัศนคติเปลี่ยนไปจากเดิมได้

ในการศึกษาทัศนคติ จำเป็นต้องพิจารณาถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ของทัศนคติ ว่าสามารถเกิดขึ้นอย่างไร ดังนี้¹

การเกิดทัศนคติด้านการรับรู้การเข้าใจ (Cognitive Component)

ทัศนคติทางด้านนี้เกิดจากการที่บุคคลรับและสัมผัสกับสิ่งแวดลอมต่าง ๆ ในสังคม

¹ ประภาเพ็ญ สุวรรณ, ทัศนคติ : การวัดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอนามัย. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 62 - 65.

บุคคลจำเป็นต้องสรุปที่ความและแบ่งกลุ่มสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านมาจากภายนอก เพื่อให้ง่ายในการให้ความหมายและความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นโดยรวมสิ่งที่เหมือนกันและคล้ายคลึงกัน เข้าด้วยกัน อันเป็นขีดจำกัดทางสมองของบุคคลที่ไม่สามารถรับและจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้หมด ซึ่งอิทธิพลจากการจัดหมวดหมู่ (Catagorization) นี้เอง จะช่วยบุคคลในการรับรู้สิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบทางด้านการรู้ การเข้าใจ ของทัศนคติ จึงทำให้บุคคล มีพฤติกรรมตอบโต้สถานการณ์ที่คล้าย ๆ กันด้วยปฏิกิริยาที่คล้ายกันได้ จากความคิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่รับรู้ไว้ ซึ่งบางครั้งอาจทำให้บุคคลเข้าใจสิ่งแวดล้อมในทางที่ผิดได้

การเกิดทัศนคติด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ (Affective Component)

ทัศนคติทางด้านนี้ เป็นความรู้สึกหรืออารมณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิ่งเร้าภายนอกที่มาเร้า หลังจากนั้นบุคคลก็จะแปลความสิ่งเร้า นั้น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ทราบทิศทางของความรู้สึกหรืออารมณ์ ว่าเป็นไปทางด้านบวกหรือลบ

การเกิดทัศนคติด้านพฤติกรรมหรือการปฏิบัติ (Behavioral Component)

บรรทัดฐานของสังคม (Social Norms) มีอิทธิพลมากต่อการเกิดทัศนคติด้านพฤติกรรมหรือการปฏิบัติซึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลตั้งแต่วัยเด็ก เพราะบรรทัดฐานของสังคมเป็นการควบคุมความประพฤติ ปฏิบัติ ของบุคคลและจะแตกต่างกันไปในสังคมแต่ละกลุ่ม

แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติ

ทัศนคติของบุคคลมีการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็กจนตลอดช่วงชีวิต พัฒนาการของทัศนคติเป็นไปตามหลัก 3 ประการคือ

1. การมีความสัมพันธ์ และติดต่อกับผู้อื่น (Association)
2. การถ่ายทอดแบบอย่างจากสถานการณ์หนึ่งไปสู่อีกสถานการณ์หนึ่ง

(Modeling)

3. การสนองความต้องการของตนเอง (Need Satisfaction)

ทัศนคติเกิดจากประสบการณ์การเรียนรู้ในสังคม (Social learning) แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติของบุคคลในสังคมจึงมีมาก พอจะสรุปเฉพาะที่สำคัญ ๆ คือ

1. อิทธิพลจากพ่อแม่ หรือการยึดถือสิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) เป็นแหล่งที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของทัศนคติตั้งแต่วัยเด็ก เป็นทัศนคติที่เกิดจากการลอกเลียนแบบบุคคลอื่นที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกและความเชื่อของบุคคล
2. อิทธิพลจากกลุ่มต่าง ๆ หรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional Factors) เป็นทัศนคติที่เกิดจากสถาบันหรือกลุ่มต่าง ๆ ในสถาบัน เช่น โรงเรียน กลุ่มเพื่อนในโรงเรียน สถาบันศาสนา เป็นต้น
3. อิทธิพลจากแหล่งประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experiences)
4. อิทธิพลจากการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น หรือสื่อมวลชน (Communication from Others)

003724

สรุปได้ว่าทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่บุคคลได้รับในสังคม การปรับตัวบุคคลให้เข้ากับสังคม การเลียนแบบในสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า เกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กันของบุคคล (Association) การถ่ายทอดแบบอย่างของบุคคลอื่น (Modeling) และการพบสิ่งที่ตนต้องการ (Need satisfaction) กรณีที่สิ่งแวดล้อมในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอยู่ตลอดเวลา ย่อมมีผลทำให้ทัศนคติของบุคคลเปลี่ยนแปลง และหันเหไปความฉงนการฉงนของสังคมได้เช่นกัน

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Change)

การศึกษา เรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคตินั้นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทางสังคมและการศึกษา เพราะทัศนคติบางอย่างของบุคคลไม่เป็นที่ต้องการของสังคมจำเป็นต้องขจัดหรือเปลี่ยนแปลงทัศนคติเหล่านี้

เนื่องจากสภาพแวดล้อมในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทัศนคติแม้ว่าจะเป็นสถานะทางจิตที่มีความคงที่พอสมควร ก็อาจจะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่ในบางกรณีก็อาจ

เปลี่ยนแปลงได้น้อย หรือได้ยากมาก¹ ทักษะคืออย่างเดียวกันอาจเกิดขึ้นในตัวบุคคลของ คนด้วยวิธีการที่ต่างกัน ดังนั้นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติในตัวบุคคล ก็ย่อมจะไม่เหมือนกัน เคลแมน² (Kelman) ได้เสนอขบวนการ 3 ประการที่มีอิทธิพลต่อการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติคือ

1. การยินยอม (Compliance) เป็นการเปลี่ยนทัศนคติที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลของผู้อื่นที่มีต่อตัวเขา ซึ่งเขาอาจจะไม่เชื่อหรือเห็นด้วยในสิ่งที่เขายอมรับแต่เป็นผลจากการที่บุคคลต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในสังคม การเปลี่ยน ทัศนคติลักษณะนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของผลที่เขาคาดหวังว่าจะได้รับ

2. การลอกเลียนแบบ (Identification) เป็นการเปลี่ยนทัศนคติที่ เกิดจากการที่บุคคลนั้นยอมรับอิทธิพลของผู้อื่น เพราะต้องการสร้างพฤติกรรมของเขาให้ เหมือนกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม เพื่อที่จะติดต่อกับหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี การเปลี่ยน ทัศนคติลักษณะนี้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความรุนแรงของสิ่งเร้าที่ทำให้เกิดการเลียนแบบนั้น

3. การเปลี่ยนที่เกิดจากความต้องการที่อยากจะเปลี่ยน (Internalization) เกิดจากการที่บุคคลยอมรับอิทธิพลหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านั้นเหมาะสม กับระบบกฏเกณฑ์และความเชื่อที่มีอยู่ในตัวเขา

การเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลเกิดขึ้นโดย

1. เปลี่ยนความคิด (Cognition) เช่นการรับข้อมูลใหม่จากบุคคลอื่น

¹H.H-Remmers, . Introduction to Opinion and Attitude Measurement (New York: Haper and Brothers Publishers, 1954), p.p. 6 - 7.

²H.C Kelman, "Compliance, Identification and Internalization: the Process of Attitude Change," Journal of Conflict Resolution (1950), p.p. 51 - 60.

จากสื่อมวลชน หรือได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง

2. เปลี่ยนความรู้สึก (Affective) เป็นภาวะทางอารมณ์ของบุคคลที่
เปลี่ยนไป เช่น ประสบการณ์ที่พอใจ หรือไม่พอใจ

3. เปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior) จากการทำที่บรรทัดฐานของสังคมที่
เปลี่ยนไป การถูกบังคับให้ทำในท่าที่ที่ตรงข้ามกับพฤติกรรมเดิมของบุคคล

การเปลี่ยนทัศนคติดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนที่ส่วนประกอบของทัศนคติทั้ง 3 ด้าน
ซึ่งมีความสัมพันธ์กันมากดังกล่าวนั้นแล้ว เมื่อส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของทัศนคติเปลี่ยน
ไป ส่วนประกอบอื่น ๆ ก็จะมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนไปด้วย

แมคกวายร์¹ (McGuire) ได้อธิบายถึงขั้นตอนของกระบวนการเปลี่ยนทัศนคติ
ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 5 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. การใส่ใจ (Attention)
2. ความเข้าใจ (Comprehension)
3. การมีสิ่งใหม่เกิดขึ้น (Yielding)
4. การเก็บเอาไว้ (Retention)
5. การกระทำ (Action)

ในการศึกษาถึงกระบวนการในการเปลี่ยนทัศนคตินี้พบว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ
ในบุคคลหนึ่ง ๆ นั้น มีวิธีการดังนี้คือ

1. วิธีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติอย่างเป็นทางการ (Formal Attitude
Change Approach) เป็นวิธีที่มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ โดยเชื่อว่าบุคคลมีเหตุผล

¹ W.J. McGuire, "Personality and Susceptibility to Social Influence,"
"In E.F. Borgotta and W.W. Lambert (Eds), Handbook of Personality Theory
and Research. (Chicago: Round McNally, 1968)

รู้จักคิด และสามารถรับข่าวสาร และสามารถที่จะถูกกระตุ้นให้เกิดภาวะการสนใจให้สนใจข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งจะสามารถรู้เนื้อหาข่าวสาร และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกาปฏิบัติได้ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลจากวิธีนี้ก็คือการปรับปรุงแหล่งข่าวสาร และวิธีการส่งข่าวให้เหมาะสมนั่นเอง¹

2. วิธีการเปลี่ยนทัศนคติอย่างไม่เป็นทางการ (Informally Attitude Change Approach) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีสถาน (Cognition field Theory) โดยเชื่อว่าบุคคลเป็นสัตว์สังคมซึ่งต้องการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม เพื่อชีวิตความเป็นอยู่ คือรู้จักตัวเองและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและปรับปรุงการปฏิบัติของตนให้เข้ากับบรรทัดฐานของกลุ่ม เครื่องมือที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยวิธีนี้คือ บรรทัดฐานของกลุ่ม (Group Norm s) และแรงผลักดันที่ทำให้บุคคลอยากอยู่ร่วมกับกลุ่ม ความต้องการ เป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเป็นสำคัญ อิทธิพลของกลุ่มจึงมีอิทธิพลในการ เปลี่ยนความเชื่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลได้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitudes Change Theories)

ทฤษฎีซึ่งกล่าวถึงการ เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่นักจิตวิทยาสังคมใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่งมีอยู่หลายทฤษฎี พอจะแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีความสอดคล้อง (Consistency Theory)
2. ทฤษฎีการตัดสินทางสังคม (Social Judgement Theory)
3. ทฤษฎีการเสริมแรง (Learning theory of Reinforcement Theory)

¹ S. Oskamp, Attitude and Opinions, p. 77.

1. ทฤษฎีความสอดคล้อง (Consistency theories)

ความสอดคล้องเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล เป็นภาวะที่ทุกสิ่งทุกอย่างกลมกลืนกัน ไม่มีความกดดันหรือขัดแย้งทางใดทางหนึ่ง แต่ถ้าเกิดความไม่สอดคล้องขึ้นจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ¹ นักจิตวิทยาได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยยึดหลักเกี่ยวกับความสอดคล้องนี้ แต่ศึกษาในรายละเอียดต่าง ๆ กันไป ซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎีดังนี้

1.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งทางการรับรู้การเข้าใจหรือความคิด

(Cognitive Dissonance Theory) ทฤษฎีนี้เป็นแนวความคิดของเฟสทิงเจอร์² (Festinger, 1957) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติและพฤติกรรมกันได้ โดยเสนอหลักพื้นฐานจากกลไกการปรับตัวของบุคคล 2 ประการคือ

1. การเกิดความขัดแย้ง³ (Dissonance) เมื่อการรับรู้การเข้าใจของบุคคลส่วนหนึ่งขัดแย้งกับการรับรู้การเข้าใจอีกส่วนหนึ่ง เนื่องจากได้รับข้อมูลใหม่ หรือเหตุการณ์ใหม่ เป็นภาวะที่บุคคลไม่สบายใจ และไม่สามารถทนต่อสิ่งที่ขัดแย้งหรือไม่ลงรอยกันได้ จะเกิดภาวะจูงใจให้บุคคลพยายามลดความขัดแย้งหรือจัดความขัดแย้งให้หมดไป (Consonance) โดยการกระตุ้นให้บุคคลมีกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Activate) และนำทาง (Direct) ให้บุคคลมีปฏิกิริยาไปในทิศทางใดทางหนึ่ง

2. เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น นอกจากบุคคลจะพยายามลดความขัดแย้งแล้ว ยังพยายามที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์หรือข่าวสาร ที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง

¹C.A Insko, Theories of Attitude Change, (New York: Appleton Century Crofts, 1967), p. 199, 203,

²Ibid.

³Leon Festinger, A theory of Cognitive Dissonance (Stanford calif: Standford University Press, 1965), p.p. 3 - 5.

ชั้นได้

การลดความขัดแย้งนี้ เฟสคิงเจอร์ กล่าวว่าการที่บุคคลทำได้มี 3 วิธีคือ

1. เปลี่ยนการรับรู้การเข้าใจที่มีต่อพฤติกรรม (Changing a Behavioral Cognitive Element)
2. เปลี่ยนการรับรู้การเข้าใจที่มีต่อสภาพแวดล้อม (Changing a Environment Cognitive Element)
3. เพิ่มการรับรู้การเข้าใจใหม่ขึ้น (Adding Now Cognitive Element)

1.2 ทฤษฎีความเหมือนกันหรือตรงกันของความคิดความเข้าใจ

(Theory of Cognitive Consistency) ผู้เสนอแนวคิดคือ (Heider)¹ ว่า เมื่อบุคคลมีส่วนประกอบอยู่ 3 ส่วนคือ ก, ข และ ค เมื่อ ก ชอบ ข และ ข ชอบ ค จะมีแนวโน้มที่ทำให้ ก ชอบ ค ด้วย ปรกติความสัมพันธ์ของ 3 ส่วนจะมีความเกี่ยวข้องกันทั้งทางด้านบวกและลบ คือ ข อาจจะชอบ ค หรือ ข อาจจะไม่ชอบ ค ก็ได้ ภาวะที่สมมูลย์นั้นเมื่อความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบทั้ง 3 เป็นไปทางด้านบวก เช่น ข ชอบ ค และ ก ชอบ ค หรือความสัมพันธ์ระหว่าง 2 คู่เป็นไปทางด้านลบ เช่น ก ไม่ชอบ ค และ ข ไม่ชอบ ค แต่ ก ชอบ ข ภาวะที่ขาดความสมมูลย์เป็นภาวะที่ไม่ปรกติคือเมื่อความสัมพันธ์ระหว่าง 3 คู่เป็นไปทางด้านลบ หรือความสัมพันธ์คู่หนึ่งเป็นไปทางด้านลบ

เมื่อมีภาวะที่ไม่สมมูลย์เกิดขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดความเข้าใจที่องค์ประกอบทั้ง 3 เพื่อให้เหมือนหรือตรงกัน ทำให้เกิดความสมมูลย์ขึ้นได้เช่น ก ชอบ ค และ ข ไม่ชอบ ค แต่ ก ชอบ ข เป็นภาวะที่ไม่สมมูลย์ จะเกิดภาวะสมมูลย์เมื่อการเปลี่ยนความสัมพันธ์คือ ก อาจจะพยายามไม่ชอบ ค เป็นต้น

¹F. Heider, "Attitude and Cognitive Organization," Journal of Psychology 21(1946), p.p. 102 - 112.

แผนภูมิที่ 3 แสดงภาวะสมดุลงและไม่สมดุลงของส่วนประกอบของความคิ
ความเข้าใจ 3 ส่วน

<u>ภาวะสมดุลง</u>		<u>ภาวะไม่สมดุลง</u>	
	= ก ชอบ ข, ข ชอบ ค และ ก ชอบ ค		= ก ไม่ชอบ ข, ข ไม่ชอบ ค และ ก ไม่ชอบ ค
	= ข ไม่ชอบ ก, ค ไม่ชอบ ก แต่ ข ชอบ ค		= ข ชอบ ก, ก ชอบ ข แต่ ข ไม่ชอบ ค
	= ก ไม่ชอบ ข, ค ไม่ชอบ ข แต่ ก ชอบ ค		= ก ชอบ ข, ก ชอบ ข แต่ ก ไม่ชอบ ค
	= ก ไม่ชอบ ค, ข ไม่ชอบ ค แต่ ก ชอบ ข		= ก ชอบ ค, ข ชอบ ค แต่ ก ไม่ชอบ ข

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยวิธีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของ Cognitive element ให้เป็นภาวะที่สมดุลงหรือสอดคล้องของ Heider นี้ ถือเป็นความคิดพื้นฐานที่นักจิตวิทยาอื่น ๆ ได้ศึกษาและดัดแปลงต่อ ๆ มา เช่น Newcomb, Abelson และ Rosenbury, Cartwright, Harry เป็นต้น

อเบลสัน และโรเซนเบอร์ก¹ (Abelson and Rosenberg) ได้ตั้งทฤษฎีความสอดคล้องระหว่างความรู้สึกและความคิดความเข้าใจ (Affective - Cognitive Consistency) ขึ้น แนวคิดที่สำคัญคือ ความสอดคล้องหรือความสมดุลงจะเกิดขึ้นในลักษณะที่ความคิดกับความรู้สึกของบุคคลสอดคล้องกันทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ จะคงที่ แต่เมื่อ

¹ Milton J. Rosenberg, "A Structural theory of Attitude Dynamics" The Public Opinion Quarterly, 24 (1960), p. 322.

ความคิดกับความรู้สึกไม่ลงรอยกันมากจนถึงระดับที่บุคคลไม่สามารถจะทนได้ บุคคลจะลดความขัดแย้งให้อยู่ในภาวะที่สมมูลโดย

1. คงทัศนคติเดิมของตนไว้โดยไม่รับข้อมูลใด ๆ ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือได้อีกแต่เฉพาะ ข้อมูลที่สอดคล้องกับความรู้สึกและความคิดเห็นของตน
2. เปลี่ยนทัศนคติไป จากข้อมูลใหม่ที่ได้รับ

นิวคอมป์¹ (Newcomb) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและอิทธิพลของอิทธิพลของกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ อาจจะ เปลี่ยนทัศนคติของบุคคลไปตามสภาพการณ์ใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นตามความกดดันของกลุ่ม เช่นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มใหม่ ทำให้บุคคลต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่มใหม่ ซึ่งอาจจะขัดกับทัศนคติเดิมที่เขามีอยู่ทำให้บุคคลนั้นเกิดภาวะไม่สมมูล ต้องแสวงหาความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมกับความรูสึกนึกคิดของตน ภาวะนั้นจะทำให้บุคคลเปลี่ยนทัศนคติไปตามสภาพการณ์นั้น ๆ ที่ได้รับก็ได้

2. ทฤษฎีการตัดสินทางสังคม

2.1 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติโดยการปรับตัวให้เข้ากับสังคม

(The Social Judgement theory of Attitude change) ผู้เสนอแนวความคิดไว้แก่เชอริฟและฮอฟแลนด์ (Sherief and Hovland) ทฤษฎีนี้เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของทัศนคติด้านพฤติกรรมหรือการปฏิบัติโดยขึ้นอยู่กับบรรทัดฐานของสังคมเนื่องจากจากบรรทัดฐานของสังคมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติ² Sherief และ Sherief³

¹ T.M. Newcomb, The Acquiasance Process. (New York: Holt Rinehart and Winston, Inc, 1961), p. 123.

² Harry C Triandis, "Introduction and Underlying Process," Attitude and Attitude change, p. 95.

³ Carolyn W. Sherief and Muzafer Sherief, Attitude, Ego-Involvement and change (New York: John Wiley and Son, Inc, 1967) p. 155.

กล่าวว่ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้โดยมีความสัมพันธ์กับหลักเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม ประกอบกับการมีความคิดเกี่ยวกับตนเองรวมอยู่ด้วย การเปลี่ยนทัศนคติเกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีความขัดแย้งระหว่างทัศนคติเดิมกับข้อมูลใหม่ที่ได้รับ ซึ่งจะทำให้บุคคลสงสัยว่าทัศนคติเดิมของตนคลาดเคลื่อนไปจากบรรทัดฐานของกลุ่ม บุคคลจะเห็นว่าบรรทัดฐานของกลุ่มถูกต้องมากกว่าทำให้บุคคลหันไปหาข้อมูลใหม่ นั่นคือทัศนคติของบุคคลเปลี่ยนไปได้เนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับ เป็นการปรับตัวอันเป็นปฏิกริยาระหว่างทัศนคติเดิมของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในสังคม ซึ่งเชอริฟ และฮอฟแลนด์¹ เชื่อว่าในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมีอยู่ 2 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 บุคคลจะตัดสินใจและให้การวินิจฉัยข้อมูลใหม่ที่ได้รับโดยเอาความรู้หรือข่าวสารค่าที่เขาเคยได้รับมามีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

ขั้นที่ 2 ทัศนคติจะเกิดขึ้นมาหลังจากการได้ทำการวินิจฉัยเปรียบเทียบหรือตัดสินใจแล้ว

ทิศทางของทัศนคติจะเปลี่ยนไปตามข้อมูลใหม่ที่ได้รับ ถ้าความขัดแย้งระหว่างทัศนคติเดิมกับข้อมูลใหม่มีน้อย และทิศทางจะเปลี่ยนไปตรงข้ามกับข้อมูลใหม่ หากความขัดแย้งมีมาก²

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม (Active Participation Theory)

¹ C.A Kiesler, B.E.Collins and N.Miller, Attitude change.

(New York: John Willey, 1965), p.p. 238 - 244.

² Muzaffer Sherief and C.I Hovland, Social Judgement: Assimilation and Contrast Effect in communication and Attitude change. (New Heaven, London: Yale University Press, 1961) p.157, 160, 167.

เลอวิน¹ (Lewin, 1947) ศึกษาพบว่า การเปลี่ยนทัศนคติ และการเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล อาจทำได้โดยการสร้างสถานการณ์ให้เกิดการมีส่วนร่วม กิจกรรมในกลุ่มด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากความคิดเห็น (Opinion) และความเชื่อส่วนใหญ่ของกลุ่ม จะเป็นข้อมูลใหม่ อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนพฤติกรรมและความเห็นของบุคคลได้ กรีนวาลด์ (Greenwald) กล่าวว่า เมื่อบุคคลได้รับข่าวสารใหม่ บุคคลนั้นจะเผชิญกับการตัดสินใจโดยการเชื่อมข้อมูลใหม่ให้สัมพันธ์กับความรู้เดิม ซึ่งอาจทำให้บุคคลต้องเปลี่ยนส่วนประกอบของทัศนคติก็ได้ ความคิดเห็นหรือความเชื่อที่บุคคลได้รับ จากกลุ่มมี 3 ลักษณะ² คือ

1. ความคิดที่ได้มาจากข่าวสารใหม่ทั้งหมด (Externally originated thoughts).
2. ความคิดที่ได้จากการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงข่าวสารใหม่บางส่วน (Recipient Modified thoughts)
3. ความคิดที่ได้จากการสรุปข่าวสารนั้น โดยข่าวสารถูกเปลี่ยนไปทุกส่วน (Recipient Generated thoughts)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้หรือทฤษฎีการเสริมแรง (Learning Theory or Reinforcement theory) ผู้เสนอแนวคิดคือ ฮอฟแลนด์ เจนีส และเคลลี² (Hovland, Jenis and Kelly) โดยนำหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไขทั้ง 2 แบบ คือ Classical Conditioning และ Operant Conditioning ซึ่งเกี่ยวกับพฤติกรรม

¹ Kurt Lewin, "Group Decision and Social change," In. T.M Newcomb and E.L.Hartley (Eds) Reading in Social Psychology, (New York: Holt, 1947).

²A.G. Greenwald, "Learning, Cognitive Response to persuasion and Attitude change," Psychological Foundation of Attitude (New York: Academic Press, 1968), p.p. 147 - 170.

ซึ่งอาจเป็นการให้การเสริมแรง (Reinforcement) และการลงโทษ (Punishment) มาศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ฮอฟแลนด์ เจนีส และเคลลี¹ กล่าวว่า ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ และทัศนคติของบุคคลจะเปลี่ยนไปเมื่อบุคคลเปลี่ยนความคิดเห็น (opinion) การเรียนรู้ทำให้บุคคลได้รับความคิดเห็นใหม่ ๆ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับการได้รับการเสริมแรง เมื่อบุคคลมีประสบการณ์ที่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเนื่องจากได้รับการเสริมแรง บุคคลนั้นจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น และเมื่อบุคคลมีประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะเคยได้รับการลงโทษ บุคคลนั้นจะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น การให้การเสริมแรงทั้งทางบวกและลบ จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลด้วย

จากทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติดังกล่าว อาจสรุปได้ว่าประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่บุคคลได้รับ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติได้ ในกรณีที่ประสบการณ์นั้นทำให้เกิดความขัดแย้ง ระหว่างความคิด ความรู้สึก และการกระทำ นอกจากนี้ยังเกิดจากการที่ประสบการณ์ของบุคคลได้รับการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ รวมทั้งประสบการณ์ที่ขัดกับบรรทัดฐานของสังคม เมื่อบุคคลเกิดความขัดแย้งขึ้น บุคคลจะต้องทำกิจกรรมบางอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อลดความขัดแย้งนั้น อันจะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล²

การวัดทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติเป็นภาวะของจิตใจ เป็นพฤติกรรมภายใน (Covert -

¹ C. Hovland, I. Janis and H. Kelly, Communication and Persuasion (New Heaven: Yale University Press, 1953), p.p. 12 - 13.

² Charles A. Kiesler, Barry E. Collins and Norman Miller, Attitude Change: A Critical Analysis of Theoretical Approaches (New York: John Willey and Sons, 1969), p.p. 157 - 160.

Behavior) ซึ่งไม่สามารถวัดหรือสังเกตได้โดยตรง จะสามารถวัดหรือสังเกตได้ก็ต่อเมื่อบุคคลได้แสดงทัศนคติออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ที่มองเห็นได้ เนื่องจากทัศนคติและพฤติกรรมภายนอก ต่างก็มีความสัมพันธ์กันและมีผลซึ่งกันและกันคือทัศนคติเป็นเครื่องชี้แนะหรือกำหนดพฤติกรรม และพฤติกรรมอาจเป็นเครื่องชี้แนะหรือกำหนดทัศนคติก็ได้ เซอร์สโตน¹ (thurstone) กล่าวว่า ทัศนคติจะวัดโดยตรงไม่ได้ ต้องวัดออกมาในรูปของการแสดงความคิดเห็นหรือภาษาพูดซึ่งก็วัดได้ไม่แน่นอน และหากจะวัดทัศนคติจากพฤติกรรมที่แสดงออกก็มีความคลาดเคลื่อนได้ หากมีการบิดเบือนพฤติกรรมไปจากทัศนคติจริง ๆ เซอร์สโตนจึงได้ให้ความเห็นว่าทั้งภาษาพูดและพฤติกรรมที่แสดงออก ต่างก็เป็นเพียงเครื่องชี้แนะทัศนคติเท่านั้น ย่อมจะมีความคลาดเคลื่อนตามหลักของการวัด ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และซีคอร์ดและแบคแมน² (Secord and Backman) ได้ให้ข้ออีกว่าทัศนคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถวัดได้ในรูปของความคิดเห็นหรือการแสดงออกทางภาษา (Verbal Expression) วิธีการวัดทัศนคติที่อาศัยการสรุปอ้างอิง (Infer) จากพฤติกรรมภายนอกทั้งที่ใช้ภาษาและไม่ใช้ภาษาของบุคคล อาจทำได้หลายวิธีคือ

1. การสังเกตพฤติกรรมโดยตรง (Observation) เป็นการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว สรุปอ้างอิง (Infer) ไปถึงทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น วิธีนี้มีข้อสำคัญคือ สามารถใช้วัดพฤติกรรมได้บางด้าน และจะวัดได้ก็ต่อเมื่อพฤติกรรมออกมาเท่านั้น ซึ่งต้องใช้เวลาและกำลังคนมากจึงจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ซึ่งหาได้ยากจึงไม่นิยมใช้วิธีการนี้ศึกษาทัศนคติ

¹ Paul E Secord and Carl W. Backman, Social Psychology. (New York: McGraw Hill Book Company, 1964), p. 100.

2. การสร้างจินตภาพ (Projective Technique) เป็นวิธีที่กระตุ้น โดยรูปภาพที่คลุมเครือ การเติมเรื่องการใช้ไม้ทาน การใช้วิธีเล่น (Play Techniques) ต่าง ๆ การทดลอง ซึ่งเป็นการให้บุคคลแสดงความคิดเห็นหรือมีปฏิกิริยาออกมา วิธีนี้ สามารถใช้วัดทัศนคติในระดับลึก ๆ ซึ่งบางครั้งเจ้าตัวเองก็ไม่รู้ได้ วิธีการนี้ไม่เป็นที่ นิยมกันแพร่หลาย เพราะยุ่งยากในวิธีการใช้ และการแปรความหมายข้อมูล

3. การให้เจ้าตัวรายงาน (Self or Verbal Report) ได้แก่การ สังเกตการณ์การใช้มาตรวัดต่างๆ ทัศนคติจะพิจารณาจากความรู้สึก ความคิดเห็นที่บุคคลรายงาน ออกมา ซึ่งเชื่อกันว่าทำรายงานที่บุคคลถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ออกมานั้น จะแตกต่างกัน ไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยจะแปลความรู้สึกของบุคคลที่ถ่ายทอดออกมาทาง ภาษาพูด เป็นคะแนนทัศนคติของบุคคล ซึ่งคะแนนจากมาตรวัดทัศนคติเป็นคะแนนอันตรภาค (Interval Scale) ที่สามารถรวมและเปรียบเทียบกันได้ การสร้าง การใช้ และการ ตีความหมายคะแนนก็ไม่ยุ่งยาก วิธีนี้จึงเป็นที่นิยมใช้กันมาก

นอกจากนี้ยังมีวิธีการศึกษาทัศนคติโดยตรง ทางสรีระ (Physiological Measures) ซึ่งเรียกว่า Biofeedback เช่น การวัดอัตราการเต้นของหัวใจ อัตรา ความดันโลหิต เป็นต้น เป็นวิธีการวัดภาวะในร่างกายโดยตรง ทำให้ได้ผลที่แน่นอน

วิธีการวัดทัศนคติโดยใช้มาตรวัดทัศนคติ (Attitude Scale)

เป็นการให้ผู้ตอบรายงานพฤติกรรมของตนเอง (Self - Report) ตามความรู้สึก ความคิดเห็น ว่าชอบ ไม่ชอบสิ่งต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด ปัจจุบันเป็นวิธีการที่นิยมใช้ วัดทัศนคติมาก และมีวิธีการที่นักจิตวิทยาได้พยายามพัฒนาขึ้นใช้หลาย ๆ วิธีได้แก่

1. มาตรอันตรภาคปรากฏเท่ากัน (Equal - Appearing Interval Scale) ของเซอร์สโตน (Thurstone, 1928)

2. มาตรประมาณการรวม (Summated Rating Scale) ของลีเคอร์ต (Rensis Likert, 1932)

3. มาตราшкаโลแกรม (Scalegram Analysis) ของกัทแมน (L. Guttman)

4. มาตรฐานจำแนก (Semantic Differential Scale) ของออสกู๊ด (Osgood and Tannenbaum, 1957)

นอกจากนี้ยังมีมาตรวัดอื่น ๆ อีกได้แก่ มาตราระยะทางสังคมของโบการ์ดัส (Bogardus's Social Distance scale) มาตราทัศนคติของเรมเมอร์ (Remmer's scale) เป็นต้น

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการศึกษาทัศนคติตามวิธีการของลิเคอร์ท (Likert's scale) และของออสกู๊ดและคณะ (Osgood's Semantic Differential scale) เนื่องจากเป็นวิธีการที่เหมาะสมกับเรื่องที่จะศึกษา เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพ เป็นที่นิยม วิธีการสร้าง การใช้ และการแปรความก็ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้วิจัยสามารถพัฒนาขึ้นได้ และนำมาใช้ได้จริง ซึ่งวิธีการสร้างและการใช้ จะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมตัวแปรจำนวนปีที่ทำการสอน

มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความแตกต่างของตัวแปรด้านจำนวนปีหรือระยะเวลาที่ทำการสอนของครูที่มีผลต่อทัศนคติของครู ที่มีต่ออาชีพครูในด้านต่าง ๆ แยกต่างกันในในกลุ่มนิสิตฝึกหัดครู และกลุ่มครูประจำการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

วรรณดี ยังกง¹ ทำการศึกษาทัศนคติต่อการสอน และการรับรู้เกี่ยวกับตน (Self-Concept) ของนักศึกษาฝึกหัดครูระดับ ป.ก.ศ. ก่อนและหลังการออกฝึกสอนว่าเปลี่ยนแปลงอย่างไร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาฝึกหัดการสอนจำนวน 356 คน ชาย 83 คน และหญิง 271 คน จากวิทยาลัยครูส่วนกลาง 6 แห่ง ซึ่งออกฝึกสอนในภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2512 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามทัศนคติต่อการสอน และแบบสอบถาม Semantic Differential Scale ที่บรรยายคุณลักษณะ "ตัวฉันในฐานะที่เป็นครู" ทั้งก่อนและหลังการฝึกสอน ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการฝึกสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ แล้ว กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีทัศนคติในด้านความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานลดลง แต่มีทัศนคติต่อการสอนในด้านการวัดผล และการประเมินผลสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

บุญกอบ เกตวันดี² ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของครูต่อนักเรียนกับสภาพทั่วไปของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มครูที่สอนประจำการแล้ว และกลุ่มนักศึกษาครูวิทยาลัยวิชาการศึกษา

¹วรรณดี ยังกง, "ความรู้สึก และการรับรู้เกี่ยวกับตน (Self-Concept) และทัศนคติต่อการสอนของนักเรียนฝึกสอน ก่อนและหลังการฝึกสอน" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ประสานมิตร, 2513)

²บุญกอบ เกตวันดี, "ทัศนคติของครูต่อนักเรียน" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ประสานมิตร, 2505)

ศึกษาประสานมิตร รวมจำนวน 500 คน ใช้แบบสำรวจทัศนคติครูต่อนักเรียนมิโนโซตา (MTAI) ผลการวิจัยปรากฏว่า ทัศนคติของครูที่มีประสบการณ์การเป็นครูมาแล้ว 11 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อนักเรียนดีกว่ากลุ่มนักศึกษาครูและกลุ่มครูที่ทำงานมาแล้วต่ำกว่า 11 ปี ทัศนคติของครูต่อนักเรียนระหว่างกลุ่มครูชายและครูหญิงไม่แตกต่างกัน

ศิริศักดิ์ ศิรินนท์ศักดิ์¹ ทำการศึกษาทัศนคติของครูประถมศึกษาในเขตการศึกษาที่ 4 ที่มีต่อการทดสอบปลายปีของนักเรียน โดยเปรียบเทียบความแตกต่างของตัวแปรด้าน อายุ วุฒิ และระยะเวลาที่ทำการสอนในอาชีพครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนระดับประถมศึกษาในเขตการศึกษาที่ 4 จำนวน 57 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 369 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นมาตราวัดทัศนคติต่อการทดสอบปลายปีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นใช้ในการวิจัยมีความเชื่อมั่น .865 ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติต่อการทดสอบปลายปีของกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ในการสอน 16-21 ปี ดีกว่ากลุ่มครูที่มีประสบการณ์การสอน 1-5 ปี และกลุ่ม 6-10 ปี ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง และทัศนคติต่อการทดสอบปลายปีของกลุ่มครูที่มีอายุ 36-41 ปี ดีกว่ากลุ่มครูที่มีอายุ 20-25 ปี ส่วนกลุ่มอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

งานงานวิจัยที่ทำการศึกษาในประเทศที่เสนอมาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า ทัศนคติของครูที่มีต่ออาชีพครูในค่านต่าง ๆ กันนั้น อาจเปลี่ยนแปลงไม่ได้เนื่องจากความแตกต่างของตัวแปรด้านประสบการณ์หรือระยะเวลาที่ทำการสอน ทั้งในกลุ่มนักศึกษาครูที่มีประสบการณ์ในการสอนเพียงเล็กน้อย และกลุ่มครูประจำการที่มีจำนวนปีที่ทำการสอนแตกต่างกัน และพบว่า เมื่อกลุ่มครูมีจำนวนปีที่ทำการสอนมากขึ้น จะมีแนวโน้มของทัศนคติต่ออาชีพครูค่านต่าง ๆ สูงขึ้นด้วย

¹ศิริศักดิ์ ศิรินนท์ศักดิ์, "การศึกษาทัศนคติของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตการศึกษาที่ 4 ที่มีต่อการทดสอบปลายปี" (ปริชญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตประสานมิตร, 2518)

งานวิจัยในต่างประเทศ

ไวท์¹ (white) ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการสอนเด็กนักเรียนของนักศึกษาครู ภายหลังจากการออกฝึกสอนแล้ว กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาครูของมหาวิทยาลัย ฮัสเตอร์น ฮิลลินอยส์ จำนวน 25 คน ที่ออกฝึกสอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นมาตรทัศนคติมินิโซตา (MTAI) และมาตรนัยจำแนก (The Semantic Differential Scale) วัดทัศนคติกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการฝึกสอนแล้ว ผลการวิจัยปรากฏว่า ภายหลังจากที่นักศึกษาครูฝึกสอนแล้วจะมีทัศนคติต่ออาชีพครูและการสอนเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้นในทางบวก (Positive) อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องเช่นเดียวกับผลการวิจัยของ มาฮาน และลาเซฟีลด์² (Mahan and Lacefield, 1976) บริม³ (Brim, 1966) ซึ่งพบว่า ภายหลังจากที่นักศึกษาครูได้รับประสบการณ์การสอนจากโปรแกรมฝึกสอนแล้ว ทัศนคติของนักศึกษาครูต่ออาชีพครูและการสอนเด็กนักเรียนเปลี่ยนไปทางบวกเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญ

¹Richard A. White, "A Study of Attitudinal Change of Fifteen Week Student teachers" Dissertation Abstracts International 40(April, 1980), p. 4509.

²James M. Mahan and Warren Lacefield, "Educational Attitude Change During Year-long Student teaching" Journal of Experimental Education (1976), p.p. 4-14.

³Burl J. Brim, "Attitude Change in teacher Education Student" The Journal of Educational Research 59(July-August, 1966), p.p. 441-445.

คาโรไลน์¹ (Carelyn, 1974) ศึกษาทัศนคติของครูต่อการสอนวิชาสังคมศึกษาแบบใหม่ในโรงเรียนรัฐบาล กลุ่มตัวอย่าง เป็นครูประถมและมีขุมศึกษาในรัฐเท็กซัส 324 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นมาตราวัดทัศนคติแบบลิเคอร์ท (Likert's Scale) ผลการวิจัยปรากฏว่า กลุ่มครูที่มีจำนวนปีที่ทำการสอนต่างกัน มีทัศนคติต่อการสอนวิชาสังคมศึกษาต่างกัน และพบว่ากลุ่มครูที่ทำการสอน 3 ถึง 10 ปีมีทัศนคติในทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูที่ทำการสอนมาแล้ว 11-16 ปี และ 21 ปีขึ้นไป ซึ่งผลการวิจัยของ ออสลิง²

(Ostling, 1973) และเรกส์³ (Rask, 1973) ศึกษาพบว่ากลุ่มครูที่ทำการสอนมาในระยะเวลาไม่เท่ากันมีทัศนคติต่ออาชีพครู ต่อเด็กนักเรียนแตกต่างกัน เช่นเดียวกัน

วอล์คเกอร์⁴ (walker, 1974) ศึกษาทัศนคติของครูที่มีต่ออาชีพการสอน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยกลุ่มครูรัฐบาลในเมืองซัมมิต (Summit) รัฐโอไฮโอ จำนวน 237 คน เป็นครูประจำการ 115 คน และครูฝึกหัดจากมหาวิทยาลัยอาคอน (Akorn)

Jo Johnson Carelyn, "A Study of Teachers' Attitude toward the "New Social Studies" Dissertation Abstracts International 34 (February, 1974), p. 4573.

²Karl E. Ostling, "Elementary Attitude toward Elementary program" Dissertation Abstracts International 35 (November, 1974), p. 1541.

³Glen D. Rask, "The Identification of Teacher Attitude Related to Career Education and Attitude Change," Dissertation Abstracts International 35 (July, 1974), p. 332.

⁴Gary C. Walker, "Effect of Experience on Teacher Attitudes toward Selected Variable" Dissertation Abstracts International 35 (October, 1974), p.p. 2076-2077.

แบ่งกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนปีที่ทำการสอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นมาตราวัดทัศนคติของครูที่มีต่ออาชีพครูด้านต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า จากการเปรียบเทียบทัศนคติของกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ในอาชีพครูน้อย คือกลุ่มครูฝึกหัดและกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ในอาชีพครูมากคือ ครูประจำการ พบว่า กลุ่มครูกลุ่มแรกมีทัศนคติด้านต่าง ๆ ต่ออาชีพครูสูงกว่ากลุ่มหลังอย่างมีนัยสำคัญ และในระหว่างกลุ่มครูประจำการพบว่า กลุ่มครูที่ทำการสอนมาแล้ว 5-10 ปี และมากกว่า มีทัศนคติต่ออาชีพครูด้านต่าง ๆ ทางบวกสูงกว่า กลุ่มครูที่ทำการสอน 1-4 ปี อย่างมีนัยสำคัญ เขาสรุปว่า เมื่อประสบการณ์การสอนในอาชีพครูมากขึ้น ครูจะสามารถปรับตัวด้านบทบาทและการรับรู้ขอบเขตหน้าที่ของอาชีพที่เหมาะสม ดังนั้น กลุ่มครูที่ทำการสอนมานาน จะสามารถปรับตัวในอาชีพได้ ไม่มีความขัดแย้งกับระหว่างความคิดและบทบาทในการปฏิบัติงานจริงอีกต่อไป ทัศนคติของครูกลุ่มนี้จึงสูงกว่ากลุ่มครูที่ทำการสอนยังไม่มาก

นอกจากนี้ มีงานวิจัยอื่น ๆ ที่พบว่า กลุ่มครูที่ทำการสอนมากมีทัศนคติต่ออาชีพครูด้านต่าง ๆ สูงกว่ากลุ่มครูที่ทำการสอนยังไม่มาก ไคแก ลิปคา และกูเลต¹ (Lipka and Goulet, 1979) พบว่า กลุ่มครูที่ทำการสอน 15-25 ปี มีทัศนคติต่ออาชีพครู สูงกว่ากลุ่มครูที่ทำการสอน 1-4 ปี และต่ำกว่า มิลเบิร์น² (Milburn, 1974) พบว่า ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่สอนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษ และโรงเรียนปกติที่ทำการสอนมาแล้ว 10 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อเด็กนักเรียนทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูที่ทำการสอนต่ำกว่า

¹R.P. Lipka and L.R. Goulet, "Aging-And Experience Related Changes in Teacher Attitudes toward the Prejession." Educational Research Quaterly: 2(November, 1979), p.p. 19-28.

²Jo Anne F. Milburn, "Special Education and Regular Class Teacher Attitudes Regarding of Children" Dissertation Abstracts International 35(October, 1974), p.p. 2076-2077.

4 ปี และลาซาโรวิต¹ (Lazarowitz, 1976) พบว่า กลุ่มครูที่ทำการสอน 7 ปีขึ้นไป มีทัศนคติต่อการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry) ทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูที่ทำการสอน 1-3 และ 4-6 ปี

เกี่ยวกับประสบการณ์ในอาชีพครูนั้น ถนอม โถทอง² กล่าวว่า ประสบการณ์ ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และสามารถมองสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดรอบคอบ และมีแนวทางปฏิบัติตนได้แน่นอนกว่าผู้ที่ขาดประสบการณ์ กลุ่มครูที่ทำการสอนในอาชีพครุมามากก็เช่นกัน ย่อมเคยอยู่ในสังคมของอาชีพครูนานาน จึงได้รู้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและในอาชีพครุมามาก ย่อมที่จะมีการปรับตัวในอาชีพครูได้ดี และมีแนวทางปฏิบัติตนที่แน่นอน และเนื่องจากครูที่สอนมานานแล้วนั้น ย่อมมีความผูกพันกับอาชีพครุมาก และเปลี่ยนแปลงอาชีพอื่น ๆ ได้ยาก ซึ่งต่างกับกลุ่มครูที่เริ่มหรือทำการสอนยังไม่มาก อันเป็นกลุ่มครูที่เข้าสู่สังคมของครูในระยะเวลาดสั้น อาจจะมีปัญหาการสอนและการปฏิบัติหน้าที่ได้ ทำให้ความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและการปฏิบัติงานในอาชีพครูชักงักงันได้ และทำให้ความรู้สึกของครูกลุ่มนี้ต่ออาชีพครูเป็นไปในทางลบได้ และเนื่องจากครูกลุ่มนี้เริ่มการสอนในอาชีพครูยังไม่นาน เป็นกลุ่มที่ยังไม่มั่นคงในอาชีพ และมีโอกาสเปลี่ยนอาชีพได้มาก ความรู้สึกที่ผูกพันกับอาชีพครูก็ยังมีไม่มากนัก จากเหตุผลดังกล่าว และจากงานวิจัยดังกล่าวแล้วข้างต้น ที่พบว่ากลุ่มครูที่ทำการสอนในอาชีพครูระยะเวลาต่างกัน มีทัศนคติต่ออาชีพครูด้านต่างกันในทิศทางต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยข้อที่ 1 ว่า "กลุ่มครู

¹R. Larzarowitz, "Dues use of Curriculum Change Teacher's Attiluds Toward Inquiry." Journal of Research in Science Teaching. 13(1976), p.p. 547-552.

²ถนอม โถทอง, "การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของครูที่มีต่อนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษที่ 5" (ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต ประสานมิตร, 2520), หน้า 15.

ที่มีจำนวนปีที่ทำการสอนต่างกัน มีทัศนคติต่ออาชีพครูต่างกัน" ๆ แตกต่างกัน"

และจากงานวิจัยพบว่า หลังจากกลุ่มนักศึกษาฝึกหัดครูปีที่ 4 ได้ออกฝึกสอน เด็กนักเรียนแล้ว มีทัศนคติต่ออาชีพครูและต่อนักเรียนในทางบวกสูงขึ้น เนื่องจากกลุ่ม นักศึกษาคูปีที่ 4 ยังอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่ได้มีโอกาสนำเอาความรู้ที่เรียนมาไปปฏิบัติ ไป ใช้ในสถานการณ์จริง ๆ จากการฝึกสอน อันเป็นประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่น่าสนใจ กลุ่ม นักศึกษาคูอาจมีความประทับใจและชื่นชอบต่อการสอนต่อเด็กนักเรียนได้ และอาจทำให้ กลุ่มนักศึกษาคูปีที่ 4 มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครูทางบวกสูงขึ้นได้ จากเอกสารงานวิจัยข้างต้น และเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานข้อที่ 2 ว่า "กลุ่มนักศึกษาคูปีที่ 4 จะมีทัศนคติ ต่ออาชีพครูต่างกัน" ทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูประจำการ"

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรด้านเพศของครูกับทัศนคติของครูต่ออาชีพครู

เสรี ลาขโรจน์¹ ศึกษาทัศนคติที่มีต่ออาชีพครูของนิสิตปีที่ 4 ของวิทยาลัย วิชาการศึกษา ประสานมิตร ปทุมวัน และบางแสน จำนวน 351 คน ชาย 189 คน และ หญิง 162 คน พบว่านิสิตหญิงมีทัศนคติต่อการเป็นครู และมีความตั้งใจที่จะเป็นครูมากกว่า นิสิตชาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารี รังสิโยภิญช์² ทำการศึกษาทัศนคติของ นักเรียนฝึกหัดครู ปก.ส. และ ป.ป. ที่มีต่ออาชีพครู พบว่า นักเรียนครูชายและหญิงมี ทัศนคติต่ออาชีพครูต่างกัน

¹เสรี ลาขโรจน์, "การศึกษาศึกษาทัศนคติของนิสิตชั้นปีที่ 4 ของวิทยาลัยวิชาการ ศึกษาประสานมิตร บางแสน และปทุมวัน ปีการศึกษา 25051 (ปริญญาโทบริหาร การศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 2505)

²อารี รังสิโยภิญช์, "การศึกษาศึกษาทัศนคติต่ออาชีพครู ของนักเรียนฝึกหัดครู ปก.ส. และ ป.ป. (ปริญญาโทบริหาร การศึกษามหาวิทยาลัย ประสานมิตร, 2512)

ถนอม โถทอง¹ ศึกษาทัศนคติของครูที่มีต่อนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในโรงเรียนเขตการศึกษาที่ 5 พบว่า กลุ่มครูชายมีทัศนคติต่อนักเรียนสูงกว่ากลุ่มครูหญิงด้านการเรียน และวินัย ความประพฤติของนักเรียน

บุตเลอร์² (Butler, 1974) ศึกษาทัศนคติต่ออาชีพครูของครูที่สอนในระดับต่าง ๆ ในรัฐอิลลินอยส์ และอินเดียนา จำนวน 800 คน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มครูเพศหญิงมีทัศนคติต่ออาชีพครูสูงกว่ากลุ่มครูชาย และเมื่อกลุ่มครูทำการสอนในอาชีพครูมากขึ้น ทัศนคติต่ออาชีพครูและสูงขึ้นด้วย

และนอกจากนี้ เวิน³ (Wain, 1976) ศึกษาพบว่า ทัศนคติของครูประถมศึกษา ในรัฐมิชิแกน มีทัศนคติต่ออาชีพครูและผู้บริหารโรงเรียนแตกต่างกัน โดยกลุ่มครูหญิงมีทัศนคติทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูชาย และกลุ่มครูหญิงที่ทำการสอน 10-14 ปี และต่ำกว่า 5 ปี มีทัศนคติสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ว่า "กลุ่มครูชายและหญิงมีทัศนคติต่ออาชีพครูแตกต่างกัน โดยกลุ่มครูหญิงมีทัศนคติต่ออาชีพครูด้าน

¹ถนอม โถทอง, "การเปรียบเทียบทัศนคติของครูที่มีต่อนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของโรงเรียนในเขตการศึกษาที่ 5" (ปริญญาตรีพัฒนศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต ประสานมิตร, 2520)

²William E. Butler, "The Relationship Between Certain Certification and Professional Attitudes." Dissertation Abstracts International 30(December, 1974), p. 3291.

³Judith A Wain, "Attitudes of Teacher Toward Woman School. Administrators and Aspirations of Teachers" Dissertation Abstracts International 36(February, 1976), p. 4951.

ต่าง ๆ ทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูชาย"

3. มุมเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพครู

การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจมุมมองเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพครู มีดังนี้

แน่งน้อย ทิรานนท์¹ ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพครูของนักเรียนฝึกหัดครู ในภาคการศึกษาที่ 1 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนฝึกหัดครูระดับ ป.กศ. สูง ปีที่ 1 ในภาคการศึกษาที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2507 จำนวน 488 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) และแบบคำถามปลายเปิด (Open-end) เกี่ยวกับการเลือกอาชีพครู ผลการวิจัยปรากฏว่าสาเหตุส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างเลือกเรียนครู เพราะต้องการเป็นครู นอกนั้นมีเหตุผลว่าเพราะชอบคัดเลือกได้ และเพราะเห็นว่าอาชีพครูมีประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม ในปีเดียวกัน วิจารณ์ บุญวานิช² ได้ทำการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพครูของนักเรียนฝึกหัดครู ป.กศ. ในภาคการศึกษาที่ 5 ผลปรากฏว่า การเลือกอาชีพครูของกลุ่มตัวอย่างเป็นความเห็นชอบด้วยตนเอง ไม่ได้เป็นเพราะบิดาหรือมารดาเห็นชอบ

¹แน่งน้อย ทิรานนท์, "การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพครูของนักเรียนฝึกหัดครู ในภาคการศึกษาที่ 1 " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัชฌม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508)

²วิจารณ์ บุญวานิช, "การสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับอาชีพครูของนักเรียนฝึกหัดครู ป.กศ. ในภาคการศึกษาที่ 5 " (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัชฌม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509)

โสติดิณล มีทรัพย์¹ ทำการศึกษาถึงองค์ประกอบที่เป็นแรงจูงใจในการเลือกเรียนครู ของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน ปทุมวัน และคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนิติตั้งปีที่ 1-4 ของวิทยาลัยวิชาการศึกษาบางแสน ปทุมวัน และคณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่จบชั้น ม.ศ. 5 รวม 504 คน ผลการศึกษาพบว่า สาเหตุที่เป็นแรงจูงใจเลือกเรียนครูของกลุ่มตัวอย่างคือ อาชีพครูเป็นอาชีพที่มั่นคงยั่งยืน เป็นอาชีพที่เรียนจบแล้วหางานทำได้ง่าย และที่เรียนครูเพราะสอบเข้าเรียนได้แห่งเดียว ส่วนนิสิตชายมีเหตุผลที่เป็นแรงจูงใจคือเรียนจบแล้วหางานทำได้ง่าย และนิสิตหญิงมีเหตุผลที่เป็นแรงจูงใจว่ามีความรู้สึกรัก และสงสารเด็กเป็นอันดับที่ 1

กองการวิจัย² กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ทำการศึกษาเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทั่วไป ทักษะการคิดอาชีพครู การสอนเด็ก การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมฐานะ ความคิดเห็นและความต้องการความช่วยเหลือของครูทั่วประเทศ กลุ่มตัวอย่างสุ่มจากครูทั่วไป จำนวน 16,925 คน ใช้แบบสำรวจเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปของครูและทักษะการคิดอาชีพครู การสำรวจพบว่า มูลเหตุที่ครูเลือกอาชีพครูเป็นส่วนใหญ่ตามลำดับคือ ชอบอาชีพครู เห็นว่าอาชีพครูมีเกียรติ ได้ทำงานใกล้ชิดกับเด็ก และพบว่ามีครูมีความพอใจในอาชีพ 92.99 % ไม่ชอบสอน 1.96 % ต้องการเปลี่ยนอาชีพ เพราะอาชีพอื่นมีทางก้าวหน้ากว่า 10.99 % ต้องการย้ายงานเพราะต้องการหาความรู้เพิ่มเติม 26.89 %

¹โสติดิณล มีทรัพย์, "องค์ประกอบที่เป็นแรงจูงใจ และความมั่นใจในการเลือกเรียนครูของนิสิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาปทุมวัน บางแสน และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (ปริญญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต ประสานมิตร, 2513)

²กองการวิจัย กรมวิชาการ กระทรวงฯ "ผลการสำรวจความเป็นอยู่ของครูทั่วประเทศ," เอกสารการวิจัยทางการศึกษา 66(2514), หน้า 58-60.

สำหรับการวิจัยของต่างประเทศนั้น แบลคและเพจ¹ (Black and Page) ได้รวบรวมผลการวิจัยในด้านเหตุผลและทัศนคติที่มีต่ออาชีพครูของกลุ่มต่าง ๆ คือ ฮอยท์ (Midred D. Hoyt) ทำการศึกษาถึงเหตุผลในการเลือกอาชีพครูของนักศึกษาครูในวิทยาลัยครู 19 แห่ง ในสหรัฐ จำนวน 970 คน พบว่า เหตุผลสำคัญในการเลือกอาชีพครูทั้งในระดับประถมและมัธยมศึกษา คือ มีความชอบในการทำงานร่วมกับเด็กนักเรียน และสโลเบตซ์ (Frank B. Slobetz) ศึกษาถึงความคิดเห็นของนิสิตวิทยาลัยครูชั้นปีที่ 1 จำนวน 157 คน ที่มีต่ออาชีพครู พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ดีกว่าอาชีพครูเป็นอาชีพที่ให้ความสนุกสนาน และเป็นอาชีพที่มีทางก้าวหน้า เป็นอาชีพที่มีส่วนช่วยเหลือนักเรียนให้ก้าวหน้าได้ และเฟียลสตรา² (Fielstra) ทำการศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเป็นครูของนิสิตมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย จำนวน 230 คน พบว่า การเลือกอาชีพครูเพราะอาชีพครูมีประโยชน์ที่มีโอกาสช่วยเหลือนักเรียนเป็นพลเมืองดี และชาวซึ่งในคุณความดี ได้ทำงานที่ทำให้ตนเองเจริญก้าวหน้า และได้ทำงานที่ตนสนใจตรงตามความรู้

¹Willis J. Black and Jerone M. Page "Recruitment and Selection of Elementary and secondary School Teachers" Review of Educational Resenrch, 28(June, 1958)

²Clarence Fielstra, "An Analysis of Factors Influencing the Decision to Become a teacher," Journal of Educational Research 98(1955), p.p. 659-667.

ฟังก์¹(Tink, 1960) ทำการศึกษาของค้ประกอบในการเลือก ไม่เลือกอาชีพครู กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมปลาย 914 คน นิสิตในมหาวิทยาลัย 389 คน และครู 132 คน จากโรงเรียน 8 แห่ง และจากวิทยาลัย 6 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่ทำให้เลือกอาชีพครูได้แก่ อาชีพครูเป็นอาชีพที่น่สนใจและน่าสนุก เป็นอาชีพที่ก่อให้เกิดจินตนาการ ชอบทำงานร่วมกับเด็ก มีโอกาสได้ทำงานในแขนงวิชาที่ชอบ และได้สมาคมกับเด็กที่ดี ส่วนเหตุผลที่ทำให้ไม่เลือกอาชีพครูได้แก่ สภาพการทำงานไม่ดี ตนเองมีคุณสมบัติไม่เหมาะสม ไม่เคยสนใจอาชีพนี้ รายได้น้อย สนใจอาชีพอื่นมากกว่า

จากเอกสารการวิจัยดังกล่าวพบว่า ในกลุ่มประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่ศึกษาต่างก็มีเหตุผลที่จูงใจให้เลือกหรือไม่เลือกอาชีพครูที่ต่าง ๆ กันไป มุุดเหตุจูงใจในอาชีพนั้นเป็นแรงผลักดันอย่างหนึ่งของบุคคลในการที่จะประกอบอาชีพใด ๆ ก็ตามให้มีประสิทธิภาพเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน เช่นเดียวกับทัศนคติต่ออาชีพ เช่นกัน การศึกษาถึงมุุดเหตุที่เป็นแรงจูงใจในการประกอบอาชีพครูของครูประถมศึกษา สังกัด ก.ท.ม. ยังไม่ได้มีการศึกษามาก่อน จึงเป็นสิ่งที่น่าจะศึกษาอย่างยิ่ง เพื่อที่จะได้ทราบถึงทัศนคติต่ออาชีพครู และมุุดเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพครูของครูประถมศึกษา สังกัด ก.ท.ม. ได้ดียิ่งขึ้น เพื่อประโยชน์ในการ เสริมสร้างทัศนคติต่ออาชีพที่ดีและประสิทธิภาพของครูประถมศึกษา ของกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ต่ออาชีพครู โดยแยกตามจำนวนปีที่ทำการสอนและเพศของครู

¹Albert V. Tink, "Factors Related to Student Choosing or not choosing Teaching as a Vocation," Dissertation Abstracts. 21(November, 1960), p.p. 1132-1133.

2. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีต่ออาชีพครูคานต่าง ๆ โดยแบ่งกลุ่มครูตามจำนวนปีที่ทำการสอนที่แตกต่างกัน
3. เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ชายและหญิงที่มีต่ออาชีพครูคานต่าง ๆ
4. เพื่อศึกษาแนวโน้มแบ่งทัศนคติของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่มีต่ออาชีพครู โดยพิจารณาตามจำนวนปีที่ทำการสอน
5. เพื่อศึกษาถึงมูลเหตุที่มุ่งใจในการประกอบอาชีพครูของครูประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยแยกพิจารณาตามจำนวนปีที่ทำการสอน และเพศของครู

สมมติฐานของการวิจัย

1. กลุ่มครูที่มีจำนวนปีที่ทำการสอนในอาชีพครูต่างกัน มีทัศนคติต่ออาชีพครูคานต่าง ๆ แตกต่างกัน
2. กลุ่มนักศึกษาคูชั้นปีที่ 4 จะมีทัศนคติต่ออาชีพครูคานต่าง ๆ ในทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูที่สอนประจำการ
3. กลุ่มครูชายและหญิงมีทัศนคติต่ออาชีพครูแตกต่างกัน โดยที่กลุ่มครูหญิง จะมีทัศนคติต่ออาชีพครูคานต่าง ๆ ทางบวกสูงกว่ากลุ่มครูชาย
4. แนวโน้มของการเปลี่ยนทัศนคติครูจะไปในทางบวกสูงขึ้น ตามจำนวนปีที่ทำการสอนที่มากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะกลุ่มครูที่สอนระดับประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และนักศึกษาคูชั้นปีที่ 4 ในวิทยาลัยครูส่วนกลางที่มีประสบการณ์การฝึกสอนโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เท่านั้น
2. ตัวแปรที่นำมาศึกษา ศึกษาเฉพาะตัวแปรคานประสบการณ์ในอาชีพครู โดยพิจารณาจากจำนวนปีที่ทำการสอน และเพศของครูเท่านั้น ส่วนตัวแปรตามได้แก่ทัศนคติ

ต่ออาชีพครูกันต่าง ๆ และมูลเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพครู

คำจำกัดความเฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ทัศนคติ (Attitude) หมายถึง ระบบของการจัดรูปประสบการณ์ และ พฤติกรรมของบุคคลที่ค่อนข้างจะคงที่ ที่มีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานะการณ์เฉพาะหนึ่งๆ ไปในทางที่เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

ทัศนคติของครู หมายถึง คะแนนจากมาตรวัดทัศนคติของครูต่ออาชีพครู อันเป็นดัชนีแสดงความรู้สึก ความคิดเห็นของครูที่มีต่ออาชีพครู ไปในทางที่ยอมรับ หรือไม่ยอมรับ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ทัศนคติที่ดีหรือทัศนคติทางบวก (Favorable or Positive Attitude) คือ พอใจหรือนิยมในอาชีพ ชอบเด็กนักเรียน ชอบสอน เห็นว่าอาชีพครู มีเกียรติ และมีมั่นคงก้าวหน้า
2. ทัศนคติที่ไม่ดีหรือทัศนคติทางลบ (Unfavorable or Negative Attitude) คือ เบื่อหน่ายในอาชีพครู ไม่สนใจในอาชีพครู ไม่ชอบเด็กนักเรียน ไม่ชอบการสอน เห็นว่าอาชีพครูไม่มีเกียรติ ไม่มั่นคง ไม่ก้าวหน้า เป็นต้น

ครู ก.ท.ม. หมายถึง ครูที่สอนในระดับประถมศึกษา ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นโรงเรียนในเขตการศึกษาการบังคับ

นิสิตครูชั้นปีที่ 4 หมายถึง นักศึกษาฝึกหัดครูระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 4 ที่ผ่านการฝึกสอนเด็กนักเรียนในระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานครมาแล้ว

มีประสบการณ์ในอาชีพครูเล็กน้อย

จำนวนปีที่มีประสบการณ์การสอน หมายถึง ระยะเวลาที่เริ่มบรรจุเป็นข้าราชการครู จนถึงปัจจุบัน หรืออายุราชการ แบ่งออกเป็น

จำนวนปีที่ทำการสอน 1 - 5 ปี

จำนวนปีที่ทำการสอน 6 - 10 ปี

จำนวนปีที่ทำการสอน 11 - 20 ปี

จำนวนปีที่ทำการสอน 21 - 31 ปี

เพศ หมายถึง เพศของครูแบ่งเป็นชายและหญิง

มูลเหตุจูงใจในการประกอบอาชีพ หมายถึง เหตุผลหรือสาเหตุที่ครูคิดว่าเป็นสิ่งที่จูงใจให้ครูประกอบอาชีพครู อยู่ในปัจจุบัน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อช่วยให้ทราบทัศนคติของครูประถมศึกษา สังกัด ก.ท.ม. ที่มีต่ออาชีพครูชายและหญิง ที่มีประสบการณ์ในอาชีพโดยพิจารณาจากจำนวนปีที่ทำการสอนในอาชีพครูต่างกัน
2. เพื่อช่วยให้ทราบว่า จำนวนปีที่ครูมีประสบการณ์การสอนในอาชีพครูมากขึ้น จะทำให้ครูเปลี่ยนทัศนคติต่ออาชีพครูหรือไม่ และไปในทิศทางใด
3. เพื่อช่วยให้ทราบมูลเหตุที่จูงใจในการประกอบอาชีพครู ของกลุ่มครูประถมศึกษา สังกัด ก.ท.ม. ชายและหญิงที่มีจำนวนปีที่ทำการสอนต่างกัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. เป็นแนวทางแก่สถาบันฝึกหัดครูในการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร และการสอน เพื่อเน้นการเสริมสร้างทัศนคติต่ออาชีพครู แก่นักศึกษาคูครูในแนวทางที่พึงประสงค์ต่อไป
5. เป็นแนวทางแก่ส่วนราชการที่จัดการศึกษา ในการพิจารณาทัศนคติต่ออาชีพครูที่พึงประสงค์ของผู้ที่จะเข้าเป็นครู และผู้ที่เป็นครูอยู่แล้ว เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพการทำงาน of ครูอย่างไ้ผลเต็มที่